



Zveza Ljudskih Tradicijskih Skupin Slovenije
Slovenian CIOFF® National Section

Bilten

Št. 2, letnik XIX.

april 2021



Vsebina

mag. Janja Ravnikar:	Zvone Gantar častni član ZLTSS	3
A. Sašo Zupan:	Predstavitev novega tajnika ZLTSS	4
Tomaž Gantar:	Noša = identiteta	5
mag. Janja Ravnikar:	Dan folklornih skupin ZLTSS	7
Mateja Slovenc:	Folklorno doniranje rabljenih računalnikov ...	8
Tomaž Gantar:	Pleszopiszen – začetek folklorne dejavnosti? ..	9
Foto Mateja Slovenc:	Zbor članov ZLTSS	12
Foto lastni arhiv:	Aleksander Sašo Zupan	12

Bilten je brezplačno glasilo članov Zveze ljudskih tradicijskih skupin Slovenije in izhaja štirikrat letno.

Naslov: Zveza ljudskih tradicijskih skupin Slovenije
Glavni trg 7
p. p. 173
4000 Kranj
e-pošta: cioff-slovenia@cioff.org
internet: www.zltss.si

Bilten ureja Uredniški odbor:

glavna urednica	mag. Janja Ravnikar
član	Božidar Fabjan
član	Štefan Huzjan

Bilten se nahaja tudi na spletni strani ZLTSS: www.zltss.si.

Vsebina člankov izraža avtorjevo mnenje in ne mnenja uredniškega odbora.

Naslovnica: Rakovnik, Ljubljana. Valvasor: Slava Vojvodine Kranjske.

Zvone Gantar častni član ZLTSS

Ker smo že v lanskem decembru preko ZOOM platforme uspešno organizirali takrat volilni Zbor članov, smo 19. februarja letos ponovili organizacijo letošnjega Zbora članov preko ZOOM-a. Tehnično je za dogodek zopet skrbel Ivan Kojc. Prisotnih je bilo 34 oseb. Delovno predsedstvo je zopet uspešno vodil Matic Tavčar. Zapisničarka je bila Mateja Slovinc, ki je predhodno tudi skrbela za pravilno zbiranje prijav na dogodek. Po vseh predstavljenih poročilih, pri čemer je umanjalo poročilo Častnega razsodišča, so člani potrdili predlog Upravnega odbora, da letošnja članarina in prispevek za delovanje ZLTSS za podpornike oziroma pravne osebe javnega prava ostaja nespremenjena, in sicer v višini 60 EUR.

V nadaljevanju sem podala informacijo, da je dosednji dolgoletni tajnik ZLTSS, Zvone Gantar, prosil, da bi ga kot tajnika zamenjali. O tem je bilo govora že na seji Upravnega odbora z dne 5. 2. 2021, po kateri sva v pogovoru skupaj z Zvonetom razmišljala o več možnostih, a sva na koncu vzajemno zaključila, da imenujemo novega tajnika, Zvone pa s svojim znanjem in izkušnjami po potrebi pomaga. Tako sem sklicala dopisno sejo Upravnega odbora, kjer smo sprejeli sklep, da Zvoneta Gantarja razrešimo s funkcije tajnika ZLTSS in da za novega tajnika potrdimo Aleksandra Saša Zupana.

Posledično smo prešli na novo točko dnevnega reda – imenovanje častnega člana ZLTSS. Povedala sem, da ker je Zvone Gantar v celoti odstopil s funkcije tajnika, se mu lahko podeli naziv častnega člana ZLTSS, o čemer smo razpravljali že na seji Upravnega odbora 5. 2. 2021 in na dopisni seji nekaj dni zatem sprejeli sklep, da Upravni odbor Zboru članov predlaga, da naziv častnega člana ZLTSS podeli Zvonetu Gantarju. Zvone, ki se je Zboru članov (na svoje presenečenje) pridružil kasneje, je bil dolga leta tajnik ZLTSS, istočasno pa opravljal tudi funkcijo blagajnika. Pred časom je izrazil željo, da bi blagajniško delo prevzel nekdo drug in funkcijo blagajničarke je prevzela Saša Meglič. Zvone si je vedno prizadeval za vključevanje in povezovanje članov, s katerimi je bil redno v stiku, pri čemer si je prizadeval za njihovo seznanitev z delom in pomenom ZLTSS. Tako je tokratni Zbor članov soglasno potrdil predlog, da se Zvoneta Gantarja, dolgoletnega tajnika in blagajnika ZLTSS, imenuje za častnega člana ZLTSS.

mag. Janja Ravnikar, predsednica ZLTSS

Aleksander Sašo Zupan predstavitev novega tajnika ZLTSS

Po končanem študiju na Fakulteti za elektrotehniko, kjer sem diplomiral na industrijski elektroniki, sem se zaposlil v kranjski Iskri, kjer sem od razvojnika postal vodja programa, pa vodja oddelka in kasneje direktor proizvodnje ter napredoval do direktorja d.o.o.. Za osvojeitev več ekonomskih znanj sem na Ekonomski fakulteti v Ljubljani končal izobraževanje na tretji stopnji (MBA). Poslovna pot me je iz Iskre peljala tudi v druga podjetja, pred upokojitvijo pa sem bil samostojni strokovni sodelavec za vodenje projektov in kakovost v kranjskem Komunalnem podjetju.

S folkloro sem se spoznal že v osnovni šoli, ko sem leta 1966 pričel plesati pri Folklorni skupini Delavsko prosvetnega društva Primskovo pri Kranju (danes AFS OZARA). Od leta 1970 do 1985 sem plesal in bil korepetitor pri KUD Sava Kranj. Ko sem učil fiziko in tehnični pouk na Osnovni šoli v Cerkljah na Gorenjskem, sem vodil otroško folklorno skupino v letih 1977 do 1980. Zaradi karierne rasti in poroke sem bil aktiven po letu 1985 še pri veteranski FS KUD Sava Kranj. Leto dni po ustanovitvi sem prevzel Folklorno skupino pri Turističnem društvu Kokrica – FS Lipa in jo vodil od leta 1984 do 1993, ko so se večinoma vsi pari poročili in prenehali. Na Osnovni šoli v Šenčurju sem od 1988 do 1996 vodil otroško folklorno skupino, kjer je za oblačila poskrbelo Turistično društvo Šenčur. Zapisal sem deset priredb plesov, iger, izštevank in običajev na Gorenjskem in Štajerskem za otroški folklorni skupini.

Leta 2007 sem pomagal pri KD Kranj, župan Občine Šenčur pa me je prepričal, da sem v letu 2009 ob pomoči žene Špele ustanovil in strokovno vodil Folklorno društvo Šenčur. Za odrasle – člansko in seniorsko folklorno skupino sem zapisal petnajst priredb plesov in običajev večinoma na Gorenjskem, pa tudi na Primorskem in Štajerskem. Sodelujem tudi z drugimi koreografi, saj so skupine, ki sem jih vodil, izvajale njihove priredbe.

Čeprav mi časa v tretjem življenjskem obdobju manjka, sem sprejel vlogo v delovanju ZLTSS.

Kot tajnik vidim prednosti članov Zveze v povezovanju društev na strokovnem področju kot tudi pri predstavljanju folklorne dejavnosti v Sloveniji in tujini. V Šenčurju organiziram prireditev »Bilo je nekoč«, kamor sem že do sedaj vabil večinoma skupine, ki so članice Zveze. Dokumente ZLTSS, vsaj za zadnjih 10 let, želim arhivirati v elektronski obliki.

Sem prejemnik male - Bronaste Prešernove plakete Občine Kranj, Častne Maroltove značke JSKD in Srebrne plakete Občine Šenčur.

Aleksander Sašo Zupan



Noša = identiteta

Tudi sam sem že imel priložnost nastopiti v folklornem programu, kjer se noša* in ples nista pokrajinsko ujemala. Pri tem so me obhajali nenavadni občutki. Lahko bi rekel, da sem se na odru počutil celo nekoliko nesuvereno. Vsekakor pa je to vplivalo na moje dožemanje odrske prezentacije ljudskega izročila.

V zadnjem času opazamo trend, da se v folklorni dejavnosti za predstavitev drugačnih vsebin oziroma kontekstov v teh programih rado opušča koncept pokrajinske enovitosti. Tak pristop je izražen predvsem v predstavitvi plesnega in glasbenega izročila, kjer se v eni koreografiji predstavlja plese in z njimi povezane melodije različnih geografskih pokrajin (čemu je to sploh potrebno, naj za tokrat ostane del umetniške svobode). Pri tem se pojavlja vprašanje, kako to mešanico v celovit program povezati tudi z ustrezno kostumsko podobo.

V takih primerih avtorji večinoma ostajamo pri enotni kostumski podobi, pri čemer poznamo dve ustrezni različici: ali program predstavimo v novejšem, t.i. poenotenem oblačilnem videzu, ali pa na novo konceptiramo abstraktno kostumsko podobo, ki je pokrajinsko

nedoločna in je zgolj inspirirana s starejšim izročilom. Poznamo sicer tudi tretjo možnost kostumske podobe, ki pa ni enotna, ampak v enem programu sočasno predstavlja noše različnih pokrajin, a so taki programi v folklorni dejavnosti precej redki. Morda najbolj znan tak primer je južnoslovansko »Brankovo kolo«. Tudi sam sem imel pred leti priložnost sestaviti tovrstno koreografijo, v kateri smo v različnih nošah prikazali plese s celotnega slovenskega narodnostnega ozemlja. Kljub pestrosti in barvitosti množice različnih kostumov na odru pa tak program običajno deluje nekako sintetično, umetno, neljudsko. Kot neustrezne pa bi v folklorni dejavnosti lahko označili prakse, pri katerih se izročilo različnih pokrajin prikazuje v eni izmed pokrajinsko določenih noš. Noša je namreč prvi element identifikacije, tako za gledalca kot tudi za plesalca.

Nošo lahko razumemo kot del plesalčevega telesa (t.i. drugo kožo) in kot taka vpliva na naše dožemanje in izvedbo določenega plesa. Morda nekoliko manj vpliva na pevce in godce, čeravno tudi pri njih to gotovo ni zanemarljivo in je nastop v noši gotovo drugačen kot brez nje. Zanimivo je, da se to občutenje veže skoraj izključno na nastopanje, saj pri tem čutimo neko odgovornost do predstavljenega izročila, po drugi strani pa tega ne občutimo na folklornih vajah, kjer lahko vse plese enakovredno plešemo v sodobni, športni opravi.

Pri tem ločimo dva vidika. Prvi je psihološki občutek, ki izvira iz lastnih vedenj in izkušenj, npr. kadar isti ples izvajamo v drugi noši kot običajno. Pri drugem pa gre za fizični vpliv, nekatere noše so namreč dejansko fizično bolj omejujoče kot druge. Noša tako posredno in tudi neposredno določa obnašanje telesa in s tem tudi vpliva na izvedbo in dožemanje prikazanega izročila.

Vse to je potrebno vzeti v zakup, kadar pripravljamo program, ki ne bo krajevno determiniran. Predvsem pa se je dobro že na začetku zavedati, čemu to sploh počnemo in kaj bomo s tem javnosti predstavili.

* Za potrebe tega članka uporabljam izraz 'noša' v smislu kostumov pri folklornih skupinah.

Tomaž Gantar

Dan folklornih skupin ZLTSS

Na zadnjem sestanku Upravnega odbora ZLTSS 5. 2. 2021 sem dala članom v razmislek svojo idejo, da bi skupaj s člani ZLTSS, ko bo čas primeren za to, istočasno na določen dan in uro po vseh krajih, kjer naše skupine članice domujejo, te pripravile na prostem krajši program v živo s plesom, petjem in igranjem. O tem bi lahko folklorne skupine svoj dogodek posnele, mi pa bi poskrbeli za krajši promocijski »video kolaž«. Že na seji Upravnega odbora so člani in ostali prisotni predlog podprli z dodatnimi predlogi, da bi lahko šlo za podaljšan vikend ali odprto vajo in da bi to lahko pomenilo skupno medijsko promocijo na lokalni in širši ravni, saj se bo, ko se bodo vaje spet začele, takrat dejansko pokazalo, kakšen je osip članstva pri folklornih skupinah in bi tako tak dogodek prišel še kako prav. Sklep Upravnega odbora je bil, da predlog damo v razpravo Zboru članov.

Tako sem na letošnjem Zboru članov prisotnim predstavila ta predlog in enega za drugim pozvala, da povedo, kaj si mislijo o ideji in ali imajo kakšne predloge, pomisleke. Prav vsi so se z idejo strinjali, v nadaljevanju pa so predstavljene določene pobude in težave, ki so jih izpostavili navzoči.

Večini se je zdela ideja o enodnevnem dogodku na isti dan ob isti uri po vsej Sloveniji zaradi snemanja, promocije in medijskega pokrivanja boljša. Prisotni so predlagali, da dogodek posnamemo tako, da ne bo preveč amatersko, če bi želeli narediti medijsko kampanjo. Tehtno je bilo opozorilo o kakovosti, da ne bi prišlo do slabe promocije. Montažer bi lahko bil eden, posnetek vsake skupine bi lahko trajal nekaj sekund.

Prisotni so tudi predlagali, da bi vsi člani izvedli en ljudski ples, ki se v različnih stilih pleše po celotni Sloveniji, kot to počnejo v Latviji, in morda bi to lahko bil začetek tradicionalnega dne ZLTSS. Pojavil se je sicer dvom, da je predstavitev le ene vrste plesa po različnih koncih Slovenije premonotona, zato je treba to dobro premisliti. Po drugi strani pa bi s predstavitvijo enega plesa, ki je značilen za pokrajine, tako enoten slovenski prostor pokazali v njegovi različnosti.

Tehten je bil pomislek, da vaj ni bilo eno leto in bo potreben čas za vadbo tako v primeru novega plesa kot v primeru obnovitve programa, še posebej pri skupinah, ki jih sestavljajo starejši člani. Zavzemati se je dobro za živo izvedbo dogodka, za letos pa bi glede na razmere za začetek zbrali stare posnetke skupin. Skupinski ples da bi bil letos težje izvedljiv, zato naj se da skupinam pri izbiri programa proste roke.

Tako smo ugotovili, da govorimo pravzaprav o treh ali štirih namenskih dogodkih, med katerimi bi vsak zahteval drugačno izvedbo. Pri pristopu s predstavitvijo gledalcem in če bi želeli z dogodkom nagovoriti nove člane, bi bilo potrebno dogodek spet drugače zasnovati.

Eden od predlogov je bil, da skupine letos zaplešejo priredbo ljudskega plesa iz svojega kraja, za naslednje leto pa bi lahko naredili eno skupno glasbeno podlago in potem reklamo za ZLTSS, ki naj bo tudi mednarodna.

Dogovorili smo se, da bomo preko vprašalnika zbrali predloge in oblikovali delovno skupino, da bomo skupine seznanili, kaj pripraviti in kako se organizirati. Vi prisotni so se strinjali, da je dogodek potreben in primeren, da ga izpeljemo že letos, tako da pričakujte v teh dneh vprašalnik v vašem elektronskem predalčniku in prosim nanj tudi ažurno odgovorite.

mag. Janja Ravnikar, predsednica ZLTSS



Folklorno doniranje rabljenih računalnikov

Članice in člani Folklorne skupine Emona smo po januarski CIOFF® turneji v Čilu, nekaj nastopih in pripravi na letni koncert sredi marca 2020 zaklenili dvorano, v katero smo se do danes redko vračali. V vmesnem času so bili aktivni predvsem člani tamburaškega orkestra ter garderoberka Sonja z manjšo ekipo. Konec leta, ko smo že vsi imeli doma narejene maske in pospravljena stanovanja, smo že močno pogrešali drug drugega. Takrat smo našli odlično priložnost, da se povežemo v dobrem namenu. Pričeli smo z zbiranjem

rabljene računalniške opreme za otroke, ki so se v tistem času šolali od doma. Folklorno društvo ima skoraj 100 aktivnih članov, kar je predstavljalo veliko bazo in potencial za uspešno akcijo. Tako smo se združili v mislih in dejanjih, po dolgem času pa smo se v obdobju distribucije opreme videli v živo in poklepetali. V mesecu dni smo skupaj s sorodniki in znanci zbrali 11 tablic, stacionarnih in prenosnih računalnikov ter 50 kosov druge opreme, od monitorjev, tiskalnikov, spletnih kamere, slušalk, zvočnikov, tipkovnic in različnih kablov. K podobni akciji smo spodbudili tudi eno podjetje. Zbrano smo predali Društvu za trajnosti razvoj Duh časa. Ta je opremo tehnično in programsko pregledal in prilagodil namenu. Omenjeno društvo, ki ima v Ljubljani prostore na Osnovni šoli Bičevje, je v času epidemije usposobilo in podarilo približno 1000 računalnikov za šolanje na daljavo. Duh časa ni aktiven zgolj v zadnjem obdobju, saj obstaja od leta 2009 in ves čas pomaga socialno ogroženim ter raziskovalnim, izobraževalnim in drugim ustanovam. To pomeni, da lahko računalniško opremo doniramo tudi zdaj oziroma kasneje. Folklorna skupina Emona namerava še naprej redno zbirati rabljeno računalniško opremo, saj smo spoznali način, kako lahko pomagamo drugim, varujemo okolje in se hkrati povezujemo. Vabljeni, da se nam pridružite.

Mateja Slovinc, Folklorna skupina Emona



PLESZOPISZEN – začetek folklorne dejavnosti?

Leta 1818 se je avstrijski cesar Franc I. s svojo četrto ženo Karolino Avgusto odpravil na obisk po nekdanjih ilirskih provincah, med drugim je bil načrtovan tudi obisk mesta Zagreb. Pripravili so mu veličasten sprejem, saj so mesto okrasili in razsvetlili s tisočeriimi svetilkami, baklami in svečami. Ta nekajdnevni obisk cesarskega para so spremljali tudi številni protokolarni in kulturni programi.

Del kulturnega programa je bil tudi glasbeno-plesni nastop, ki ga je za to svečano priložnost pripravil zagrebški škof Maksimilijan Vrhovac. Škof je iz ljudskega gradiva, ki ga je pred tem že nekaj časa zbiral, na novo sestavil govorjeno in peto besedilo, izbral ustrezajočo

glasbo, ples in obleke. Program so pred zagrebško stolnico izvedli mnogoštevilni mladi plemiškega rodu, oblečeni v narodne noše. Besedilo in melodijo pesmi so tudi natisnili na letaku z naslovom »Pleszopiszen« (plesna pesem).

Očitna je bila škofova namera, da cesarskemu paru (glede na to, da je bilo besedilo objavljeno v hrvaškem jeziku, pa tudi svojemu ljudstvu) predstavi hrvaško narodno pesem, ples, noše in jezik. Z uporabo narodnega kola in avtorskega besedila je izkazoval svoj politični cilj po združevanju vseh Hrvatov (takrat Horvatov, Slavoncev in Dalmatincev).

Gledano s strokovnega umetniškega stališča si lahko mislimo, kako zahtevno nalogo si je zadal Vrhovac. Tako koncipiranega glasbeno-scenskega prikaza pred njim ni postavil še nihče. Šlo je namreč za prikaz ljudskega izročila, ki pa ga niso izvajali avtohtoni nosilci, pač pa so se koreografirane plesa in pesmi naučili posebej za to priložnost plemiči. Na podlagi ljudskega izročila prirejenih stihov, so pesem in ples izvajali na melodijo narodne pesmi »Zaspal Janko pod jablankom«. Žal pa ni podatkov, v kakšne noše so bili nastopajoči oblečeni, niti ali so si za to priložnosti izposodili originalne ali pa morda celo naredili prve kostume ljudskih noš.

»Pleszopiszen« lahko torej označimo kot najstarejši dokumentiran folklorni dogodek. V tem lahko vidimo zasnovo folklorne dejavnosti, kot jo poznamo danes, ko torej neavtohtoni nosilci poustvarjajo ljudsko izročilo v koreografiranih glasbeno-scenskih nastopih. Škofu Vrhovcu lahko pripišemo, da je inavguriral folklorni ples, v tem primeru kolo, s katerim je želel simbolizirati narodno enotnost.

Danes nas na škofa Maksimilijana Vrhovca v Zagrebu spominja njegov park Maksimir, a dal nam je mnogo več, bil je pionir folklorne dejavnosti! In nekaj zaslug pri tem imamo morda tudi Slovenci, saj je škof Vrhovac pri samem zbiranju ljudskega gradiva sodeloval tudi z našim Jernejem Kopitarjem in Žigo Zoisom!

(povzeto po: Stjepan Sremac – Pleszopiszen Maksimilijana Vrhovca ili kako je kolo postalo simbol zajedništva, Zagreb 2002)

Tomaž Gantar



Zbor članov ZLTSS dne 19. 2. 2021 preko ZOOM platforme
(fotografijo zajela Mateja Slovenc)



A. Sašo Zupan v gorenjskem ljudskem oblačilu iz začetka 19. stole-
tja (osebni arhiv)